

XALQ OG‘ZAKI IJODI NAMUNALARIDA MUAMMOLI TA’LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH

Sultaniyazova Arzayim Baxitbayevna

70110501 - “Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang‘ich ta’lim)” mutaxassisligi 2-bosqich magistranti.

Nukus davlat pedagogika instituti, O‘zbekiston

Annotatsiya: Ushbu maqolada muammoli ta’lim texnologiyalari haqida umumiy ma’lumot beriladi. Muammoli ta’lim texnologiya asoslarini xalq o‘g‘zaki ijodi namunalarida qo‘llash jarayoni izohlanadi. Muammoli ta’limning afzalliklari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so‘zlar: Muammoli ta’lim, isbotlash, tekshirish, tushuntirish, tafakkur, ta’lim texnologiyasi, muammoli vaziyat metodi.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТЕХНОЛОГИИ ВЫЗОВА НА ПРИМЕРАХ УСТНОГО ТВОРЧЕСТВА ЛЮДЕЙ

Султаниязова Арзайым Бахитбаевна

70110501 - магистрант 2 ступени специальности “Теория и методика образования и обучения (начальное образование)”.

*Нукусский государственный педагогический институт,
Узбекистан*

Аннотация: В данной статье представлен обзор технологий проблемного обучения. Объясняется процесс применения принципов проблемной образовательной технологии на примерах народного творчества. Обсуждаются преимущества проблемного обучения.

Ключевые слова: Проблемное обучение, доказательство, проверка, объяснение, мышление, образовательная технология, метод проблемных ситуаций.

USE OF CHALLENGE EDUCATIONAL TECHNOLOGY IN PEOPLE’S ORAL CREATION EXAMPLES

Sultaniyazova Arzayim Bakhitbayevna

70110501 - Master’s student of the 2nd stage of the specialty “Theory and Methodology of Education and Training (Primary Education)”.

Nukus State Pedagogical Institute, Uzbekistan

Abstract: This article provides an overview of problem-based learning technologies. The process of applying the principles of problem-based educational technology to examples of folk art is explained. The advantages of problem - based learning are discussed.

Key words: Problem-based education, proof, verification, explanation, thinking, educational technology, problem situation method.

Ma'lumki, hozirgi davrda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, jahondagi taraqqiy topgan mamlakatlar qatoridan joy olish uchun ma'naviy salohiyatimizni va iqtisodiy qudratimizni rivojlantirish talab etiladi. Buning uchun yoshlarimiz dunyoqarashini yuqori darajaga olib chiqishimiz, bilim va ko'nikmalarini jahon andozalari asosida shakllantirib borishimiz darkor. Jamiyatda maktab reformalari alohida yo'nalishga ega tizim. Bu tizim istiqbolli kelajak uchun yangi ta'lim texnologiyalarini amaliyotda qo'llash uslubini yetakchi yo'nalish deb hisoblaydi. Hozirgi kunda ta'limda muammoli ta'lim texnologiyalaridan keng qo'llanilib kelinmoqda.

Muammoli ta'lim texnologiyalari asosan o'quvchi faoliyatini faollashtirishga qaratilgan bo'ladi. Muammoli ta'lim texnologiyasining asosini inson fikrlashi muammoli vaziyatni hal eta olishi va muammolarni aniqlash hamda tadqiq etish qobiliyati tashkil etadi. Muammoli ta'limning bosh maqsadi - o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini aniqlash va muammolarni anglab yetishiga ko'maklashish. Muammoli vaziyat yaratishning bir necha usullari mavjud; o'qituvchi tomonidan o'quvchilarga dars mavzusiga oid ziddiyatli holat tushuntiriladi va ayni masalaga yechim topish taklif qilinadi, bir masalaga oid turli nuqtayi nazarlar yuzaga keladi. Bu o'rinda ko'proq yechimi to'liq topilmagan yoki ortiqcha ma'lumotlarga ega savollarga alohida ahamiyat beriladi. Muammoli ta'lim nazariyasi o'quvchi aqliy qobiliyatini rivojlantiruvchi, ta'limni tashkil etishning psixologik - pedagogik tamoyillarini tushuntirib beradi. "Muammoli ta'lim - ta'lim mazmunini muammoli tarzda taqdim qilish orqali ta'lim oluvchi faoliyatini aktivlashtirish usullaridan biri. Bunda ilmiy bilimni obektiv qarama - qarshiligi va uni hal etish usullarini, dialektik mushohadani shakllantirish va rivojlantirishni, amaliy faoliyatga ularni ijodiy tarzda qo'llashi mustaqil ijodiy faoliyati ta'minlanadi" [1].

Muammoli ta'lim - ilmiy bilishni rivojlantirish zarurligini ifodalashning subektiv shaklidir ya'ni u bilish va bilmaslik jarayonlari o'rtasida yuzaga keladigan vaziyat. Ta'lim jarayonidagi har bir metod bola ongida muammoli vaziyat yaratadi. Muammoli vaziyat metodi - ta'lim oluvchida muammoli vaziyatning sabab va natijalarini tahrirlash va ularga nisbatan yakuniy xulosalarni shakllantirishga asoslangan metod. Ushbu metod uchun tanlangan muammoning murakkablik darajasi ta'lim oluvchining bilim saviyasiga mos bo'lishi lozim. Ular qo'yilgan muammoni yechish layoqatiga ega bo'lishi kerak, aksincha bo'lsa yechim topilmasa ta'lim oluvchining qiziqishlari so'nishi, o'ziga nisbatan ishonchi yo'qolishi mumkin. Bu metodda o'quvchilar guruhlariga ajratiladi va guruhlar muammoli vaziyatning kelib chiqish sabablarini aniqlash va u haqida teran fikr yuritish muammoli vaziyatning

maqbul yechimini ishlab chiqishi kerak.

Xalq o'g'zaki ijodi yo'nalishida asosan ushbu metodni qo'llash borasida dostonlarda uchraydigan konfliktik jarayonlar va ular natijasida yuzaga kelgan muammoli vaziyatlarni tahlil qilish mumkin. Muammoli vaziyatni yechishda bir necha usullar qo'llaniladi; muammoni turli nuqtayi nazardan o'rganish, tahlil etish ularni taqqoslash, umumiyashtirish, aniq faktlarga tayanish. Muammoni hal etish bosqichida isbotlash, tekshirish, tushuntirish kabi tushunchalar yuzaga keladi.

Isbotlash - bu muammoning avval to'g'ri deb hisoblangan sabablari bilan o'zaro bo'g'liqligini topish.

Tekshirish - tanlangan sabab natijasida hal etilayotgan muammo hosil bo'lishi to'g'riligini asoslash.

Tushuntirish - muammoning yechimi nima sababdan to'g'riligini tasdiq qiluvchi sabablarni aniqlash. Muammoli vaziyatni o'quv mash'g'ulotlarining barchasida shakllantirish mumkin. Uni dars jarayonida qancha ko'p shakllantirish o'qituvchining mahoratiga bog'liq. Muammoli vaziyatning ahamiyatli qirrasini shundaki, u o'quvchilar diqqatini jamlaydi va izlanishga, tanqidiy fikrlashga undaydi. Muammoli ta'lim tadqiqot metodi bilan aynan bir narsa emas. U talaba tafakkuri va xotirasining rivojlanishiga xizmat qiladi.

“Haqiqatdan ham kashf etilayotgan o'quvchi o'qituvchining yutug'i demakdir. Ana shu jarayoniga etarlicha e'tibor qaratish lozimki, boshlang'ich tashkil etilgan ta'limda har bir sinf o'quvchisining odatiy kundalik turmush sharoitida yetarlicha o'rin qoldira oladigan ta'limning boshlanish ta'limda ahamiyatli hodisadir. Shuning uchun boshlang'ich talimda olgan bilimni kelajakda ham qo'llay olishi, hayoti davomida unga foydasi tegishini unutmaslik lozim. Shu boisdan ham o'quvchi kreativ bo'lishga intiladi, oddiylikdan jamoaviylikfan qochgan holatda boshqacha yondashish, ozgachalik o'ziga xoslik sezilib turadi va bu albatta samaradorlikni shakllantirishda katta xizmat qiladi” [2].

Xalq o'g'zaki ijodi namunalari bilan tanishishda muammoli ta'lim texnologiyasi samarali natija beradi. Har qanday asar doston, maqol kabi janrlarni tahlil qilish jarayonida ayni sujet ko'rinishidagi holatlardan muammoli vaziyatlar yuzaga keladi. Dostondagi obrazlar xarakteridagi o'ziga xos xususiyatlar muammoli holatni yanada keskinlashtiradi. Muammoli ta'lim texnologiyasi dostonni izchil shaklda tahlil qiladi. Har bir holat, eng kichik epizoddagi yuz bergan muammoli vaziyat ham o'quvchini mukammal va teran fikrlashga chorlaydi. O'quvchi tahlil jarayonida o'zi uchun yakuniy xulosalarni chiqaradi. O'quvchi noma'lum yechimni topish uchun mustaqil yoki o'qituvchi yordamida izlanadi. “Muammoli o'qitish ijodiy jarayondan nostandart ilmiy o'quv masalalarni nostandart usullar bilan yechishni taqozo etadi” [3].

O‘quv materialini muammoli shaklda namoyish etishning ahamiyati shundaki, unda o‘qituvchi mazkur bilimlarni tayyor holda taqdim etmasdan, o‘quvchilar e‘tiborini muammoli masalalarga qaratadi va ularning yechimini topishga undaydi.

Xulosa o‘rnida aytish joizki, muammoli ta‘lim murakkabligiga ko‘ra turli darajalarda bo‘lishi mumkin. Bu talabalarning iqtidoriga, ko‘nikmalariga va saviyasiga bo‘g‘liq holda tanlanadi. O‘quv jarayonida o‘qituvchi muammoli vaziyatlarni vujudga keltirish uchun ularni tashkil etish texnologiyasi bilan tanish bo‘lishi lozim. Muammoli ta‘lim talabalarni mustaqil fikrlashga undaydi. O‘zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi. Ayni shu jarayonlar asosida hayotiy muammolar uchun tajribalar to‘planadi. Keng mushohada, teran fikr yordamida hayot haqiqatlarini anglab yeta boshlaydi. Natijada hayotga bo‘lgan ko‘z qarash o‘zgaradi. Bu esa jamiyatimiz rivojlanishi uchun vosita bo‘lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. N. Saidamedov “Yangi pedagogik texnologiyalar” Toshkent-2003.
2. A.Aliyev “O‘quvchilarning ijodkorlik qobiliyati”. – Toshkent – 1991.
3. N.Azizxo‘jayeva “Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat” Toshkent- 2003.
4. Sh.Usmanov, V.Ahrorov “Umumiy pedagogika” fanidan Ta‘lim texnologiyasi.